

DR. RIMANTAS MIKNYS

Apie lietuviškos tapatybės išsaugojimo globaliame pasaulyje problemą ir „Tautos atmintį“

Jau veik porą metų ir Lietuvos Respublikos Seime, ir visuomenėje nenurimsta aistringi aiškinimais apie lietuviškos tapatybės išsaugojimo globaliame pasaulyje problemą, ypač kai ji siejama su Istorinės atminties įstatymo projektu¹. Norom nenorom man pačiam teko ir tenka dalyvauti tame aistrų sūkuryje. Keletą kartų viešai ir neviešai (projekto svarstymuose) išsakęs savo nuomonę, daviau sau įžadą nesikišti, nes esu ne tik „žmogus pats sau“, tačiau ir įstaigos administratorius. Nors ir gaila, mano asmeninė nuomonė dažnai ne tik visuomenės, bet ir politikų susiejama su institucija. Tad ne vien tik mano asmuo, bet ir institucija įvardijama kaip „antilietuviška“, „antivalstybinė“. Jau imdamasis rašyti šio „Parlamento studijų“ numerio įvadinį žodį atkreipiau dėmesį, kad minėtas projektas buvo svarstytas Seime ir grąžintas taisyti². Vadinas, aistrų dar bus, bet yra galimybė paaiškinti ir tokio projekto skeptikų poziciją konceptualiau, neprisirišant prie konkrečių, po ilgų svarstymų naujus bruožus įgavusio projekto teiginių, o atkreipiant dėmesį į įstatymo projekto gynėjų dažnai kartojamą tezę, kad toks įstatymas – vienas iš svarbių lietuviškos tapatybės išsaugojimo pasaulyje įrankių. Iš karto pabrėžiu, jog noriu ją ginčyti, tačiau tuo neneigiu istorinės atminties svarbos plėtojant lietuvišką tapatybę.

¹ Lietuvos Respublikos Seime jis registruotas kaip *Tautos istorinės atminties įstatymo projektas Nr. XIP-4631*.

² Svarstytas ir tobulintas dvejus metus. Paskutinį kartą svarstymui Lietuvos Respublikos Seime VI (pavasario) sesijoje pateiktas jau trečias projekto variantas. Svarstytas 2015 m. balandžio 7 d. Remiantis balsavimo rezultatais (už – 51, prieš – 43) įstatymo projektas Nr. XIP-4631 yra grąžintas iniciatoriams tobulinti. Beje, pranešėjas buvo Valentinas Stundys, Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto narys.

Kalbant apie lietuvišką tapatybę reikia turėti galvoje, kad tai – reiškiny, kuris neturėjo, neturi ir neturės baigtinio apibrėžimo, nes jis nuolat sąveikauja su tuo, kas įvardijama „Lietuvių pasauliu“. Šis politologų, etnologų, antropologų, istorikų, ekonomistų struktūriškai dažnai dalijamas į dvi glaudžiais ryšiais viena su kita susijusias dalis. Iš vienos pusės, jis yra apibrėžiamas kaip *tėvynė, kraštas, šalis, netgi valstybė*, o iš kitos – *emigracija, išeivija, diaspora*, kuri auga, didėja, besiplečiant migracijos / emigracijos procesams. Sutinkant su tokiu požiūriu, mano nuomone, logiškai būtų pagrįsta tezę, kad „Lietuvių pasaulis“ egzistuoja ir išliks tiek, kiek jis prisitaiko, kinta, keičiasi ir kuria prielaidas savo tolesnei būčiai. Vadinasi – tiek, kiek yra ir bus ne tik norinčių su juo tapatintis, bet ir jį išreikšti, puoselėti, plėtoti.

Šiandienos Lietuvos visuomeniniame diskurse galima išskirti pesimistinę ir optimistinę lietuviškos tapatybės išsaugojimo – vadinasi, ir *lietuvių tautos / „lietuviškojo pasaulio“* – išlikimo vizijas globalizacijos procese. Abiejų pusių atstovai sutaria, kad neigiamą globalizacijos procesų poveikį lietuviškai tapatybei sustiprina posovietinės visuomenės savivokos sindromas, kurį išreiškia teiginiai, jog posovietinėje Lietuvos visuomenėje tuo pačiu metu tarpsta patriotizmas ir savinieka, prieraišumo ir demonstratyvios dvasinės ir fizinės emigracijos samplaikos.

Pirmosios, pesimistinės, sakyčiau, šiuo metu netgi vyraujančios vizijos šalininkai laikosi nuostatos, kad „turėjusios išnykti pasaulinėje „internacionalinėje komunistinėje visuomenėje“ lietuvių tautos dabar laukia perspektyva ištirpti pasaulinėje „pilietinėje visuomenėje“ – kosmopolitinėje „visuotinės žmonijos“ bendruomenėje <...>. Kad tokia tauta greičiau įsilietų į išsvajotą betautę pilietinę žmonių, jai visokeriopai „padedama“ išsivaikščioti po platųjį pasaulį pasitelkiant ekonominio ir socialinio poveikio priemones bei propagandiškai teisinant ir skatinant tokį išsisklaidymą. Troškimas ir siekis išnykti – toks dabar yra tautai ideologiškai peršamas ir šlovinamas jos istorinės būties galutinis tikslas ir aukščiausia prasmė. Vadinamasis „globalios Lietuvos“ projektas yra ne kas kita, o šalies valdžios patvirtinta ir oficialia politika

paversta iš pasaulio istorijos arenos visiems laikams privalančios ir apsisprendusios „savanoriškai“ pasitraukti tautos ir valstybės vizija. Toji vizija yra absoliuti principo „Lietuva – lietuviams“ priešingybė, visišką jo paneigimas. Tai – tautos ir valstybės išsibūtinimo – savanoriškos politinės savižudybės ir istorinio susinaikinimo formulė³.

Optimistinę viziją palaikanti pusė irgi konstatuoja, kad „globalizacija vienoje pusėje, individualizacija – kitoje nukreipia visų žmonių gyvenimus įvairiais keliais“, tačiau mano, kad išeitis gali būti surasta įgyvendinant „diasporinės tautos“ projektą, kuris būtų efektyvesnis lietuviškos tapatybės išsaugojimo perspektyvoje: „Diasporinė tauta visų pirma yra bendros atminties bendruomenė, o kiekvienas jo narys, suvokdamas savo tapatumą, turi skirtingą tos atminties kiekį“⁴.

Grįždamas prie pirmųjų savo išsakytų frazių, turiu pabrėžti, kad, be abejo, esu optimistinės vizijos šalininkas. Tad iš šių pozicijų, kaip Lietuvos istoriją tiriančio, tyrimus organizuojančio, perspektyvos žvelgdamas noriu su Jumis pasidalyti keliomis pastabomis, kiek ir kaip išsaugant lietuvišką tapatybę globaliame pasaulyje gali būti naudinga istorija, kaip mokslas, ir istorija, kaip politikos, nukreiptos į tapatybės puoselėjimą, priemonė, t. y. istorinė politika.

Kaip tik tokią aiškinimo kryptį išprovokavo vėlų 2013 m. rudenį Lietuvoje „užvirusios“ diskusijos dėl jau minėto Lietuvos Respublikos Seime parengto ir svarstyto Istorinės atminties įstatymo projekto (Nr. XIP-4631). Projekto autoriai (beje, ne tik šio, bet ir buvusio Seimo nariai: Valentinas Stundys, Julius Dautartas, Gintaras Songaila, Vytautas Bogušis, Virginija Baltraitienė, Česlovas Juršėnas, Vidmantas Žiemelis, Algis Kašėta, Juozas Olekas, Valentinas Mazuronis), kaip buvo įvardyta pačioje pirmojoje projekto versijos preambulėje, siekė įtvirtinti Lietuvoje „vieningą bendros istorijos praeities suvokimą“. Tam pasiekti buvo numatyti teisiniai mechanizmai ir konkrečios visuomeninės-politinės struktūros / institucijos (*Tautos istorinės atminties taryba*). Iš esmės

³ Radžvilas, V. *Lietuva – lietuviams* (I, II, III). Prieiga per internetą: www.respublika.lt.

⁴ Aleksandravičius, E. *Karklo diegas: lietuvių pasaulio istorija*. Vilnius, 2013, p. 607.

įstatymo projekte buvo užprogramuota ir istorijos tyrimų kontrolė arba, švelniau tariant – tematinis jų reguliavimas per „valstybės užsakymą“ (finansavimą) tiek, kiek jis taikytinas reikšmingų datų ir įvykių minėjimui valstybės mastu. Kaip žinoma iš praktikos, nemaža dalis tyrimų finansuojama per šventiniams renginiams skirtas programas, ypač Kultūros ministerijos aplinkoje. Taigi atsiranda realios galimybės istorijos tyrimus iš dalies vėl grąžinti į sovietinius laikus, kai jie buvo indoktrinuoti, t. y. pajungti įgyvendinti ideologinius siekius. Apskritai teisiniai istorijos tyrimų ir istorinės atminties reguliavimo mechanizmai buvo ir yra taikomi totalitarinių, o ne demokratiškosios politikos režimų sistemose. Mokslinių tyrimų tematikos ir turinio teisinė reguliacija prieštarauja mokslo, kaip kultūrinės kūrybos autonomiškumo, raiškai, kurią įsipareigoja garantuoti minėti demokratiniai politiniai režimai. Be to, buvo atkreiptas dėmesys, kad labai panašiai bando reguliuoti istorinės atminties kultūros vyksmą „putiniškoji“ Rusija (garsusis Vladimiras Putinas potvarkis dėl Valstybinės komisijos bendrai Rusijos istorijai formuoti sudarymo). Istorikų bendruomenė į tai sureagavo specialiu raštu svarbiausioms valstybės institucijoms⁵. Kaip tik šis raštas,

⁵ Raštas buvo parengtas ir išsiųstas adresatams 2013 m. gruodžio 23 d. Pristatau jį visą:

Lietuvos Respublikos Seimui
Lietuvos Respublikos Prezidentui
Lietuvos Respublikos Vyriausybei
Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijai
Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijai

DĖL „LIETUVOS RESPUBLIKOS TAUTOS ISTORINĖS ATMINTIES ĮSTATYMO“ PROJEKTO (XIP-4631(2))

Lietuvos nacionalinis istorikų komitetas reiškia didelį susirūpinimą Lietuvos Respublikos Seime parengtu „Lietuvos Respublikos tautos istorinės atminties įstatymo“ projektu. Sumanymas įstatymu teisiškai reguliuoti „tautos atmintį“ demokratijos raidos ir visuomenės istorinės savimonės požiūriu yra abejotinas ir kenksmingas. Demokratinėje visuomenėje neegzistuoja viena atminties kultūra, o įvairių atminčių įvairovė, kurių dialogą užtikrina Lietuvos Respublikos Kons-

titucija. Projekto autorių siekį įtvirtinti Lietuvoje „vieningą bendros istorijos praeities suvokimą“ (iš projekto „Aiškinamojo rašto“) vertiname kaip bandymą cenzūruoti istorinę atmintį. Iš įstatymo projekto ir šio projekto aiškinamojo rašto matyti, jog įstatymo projekto autoriai ne tiek rūpinasi tautos istorine atmintimi, kiek siekia sukurti istorinės atminties kontrolės mechanizmą, kurios pagrindinis institutas būtų neaiškiais ir nepagrįstais kriterijais sudaroma Tautos istorinės atminties taryba. Šią tarybą ketinama paversti istorinę politiką formuojančia ir kontroliuojančia institucija. Istorijos politikos formavimo ir viešo atminimo reguliavimo procesuose dėl ypatingo šių sričių jautrumo yra svarbūs profesionalumo ir kompetencijos, o ne atstovavimo atskirų ir šališkai parinktų visuomenės grupių ar organizacijų interesams kriterijai. Įstatymu kuriamas įrankis istorijos politikos realizavimui, nors patys istorinės politikos metmenys lieka neaiškūs.

Teigiama, kad „Įstatymas nustato Tautos istorinės atminties objektą, valstybės politikos, įprasminančios Lietuvai svarbaus istorinio paveldo atminimą, formavimą ir įgyvendinimą“, o tai rodo, kad į istorinę atmintį žvelgiama ne kaip į dinamišką ir kintantį reiškinį, bet kaip jau susiformavusią, statišką ir tariamai priežiūros reikalaujančią duotybę.

Didelį susirūpina kelia tai, kad svarbius visuomenei klausimus liečiantis įstatymo projektas nebuvo viešai pristatytas ir svarstomas. Įstatymo projekte visiškai ignoruojama pastaruoju metu sukaupta didelė intelektualinė patirtis svarstant istorinės atminties problemas, o taip pat akademių bendruomenių ir suinteresuotų visuomenės grupių indėlis.

Neabejojame istorijos politikos reikalingumu (taip pat poreikiu tobulinti valstybinių švenčių, minėtų dienų bei jubiliejinių datų kalendorių), tačiau tokią politiką formuoti turi ne konkrečių asmenų grupė. Ji turi gimti ir plėtotis viešose diskusijose. Turime orientuotis į demokratiškas, o ne istorinę atmintį reguliuojančių šalių patirtį. Todėl manome, kad rengiamas įstatymas yra ydingas ir diskredituoja šiuolaikinę Lietuvą.

Lietuvos nacionalinis istorikų komitetas, vienijantis istoriją tyrinėjančias Lietuvos mokslo ir studijų institucijas. ***[Pasirašė komiteto nariai, deleguoti šalia jų pavarėdžių nurodytų institucijų istorikų bendruomenių]***

Prof. dr. Rimvydas Petrauskas (prezidentas) (Vilniaus universitetas); dr. Saulius Grybkauskas (Lietuvos istorijos institutas); dr. Rimantas Miknys (Lietuvos istorijos institutas); dr. Mindaugas Paknys (Lietuvos kultūros tyrimų institutas); doc. dr. Silva Pocytė (Klaipėdos universitetas); doc. dr. Marius Sirutavičius (Vytauto Didžiojo universitetas); dr. Darius Staliūnas (Lietuvos istorijos institutas); dr. Jurgita Šiaučiūnaitė-Verbickienė (Vilniaus universitetas); prof. dr. Rita Regina Trimonienė (Šiaulių universitetas); dr. Jonas Vaičėnonis (Vytauto Didžiojo universitetas)“.

paskelbtas naujienų laikraštyje „15 min.“⁶, ir sukėlė labai aštrią viešą diskusiją⁷.

⁶ Istorikų laiškas Prezidentei, Seimui ir Vyriausybei: „*Istorijos politika reikalinga, bet jos negalima perleisti siaurai žmonių grupei*“, *15MIN.LT > AKTUALU > ISTORIJA*. Publikuota: 2013 m. gruodžio 23 d. 17:27.

⁷ Iki šios dienos turime gana daug tokių publikacijų internetinėje žiniasklaidoje, tad užsiminsiu apie pirmąsias – aštriausias, ir trumpai jas apibūdinsiu. Įstatymo projekto gynėjų pasisakymams buvo būdinga tai, kad naudojo puolimą, beapeliaciškai vertindami istorikų bendruomenės vardu kalbėjusių istorikų poziciją. Tipiškais pavyzdžiais laikyčiau Vilniaus universitete istoriją studijuojančio Pauliaus Kruopio (Paulius Kruopis. Nuo ko reikia saugoti laisvės kovų istoriją? *Kalba pasakyta sausio 12 d. Laisvės gynėjų susitikime, Lietuvos Respublikos Seimo Kovo 11-osios Akto salėje*. www.propatria.lt/2014/01/paulius-kruopis-nuo-ko-reikia-saugoti.htm, 2014 m. sausio 18 d.) ir *Delfi.lt* žurnalisto, vienos Seimo narės padėjėjo Vytauto Sinicos pasisakymus. Kaip antai pastarojo *Delfi.lt* svetainėje 2014 m. sausio 2 d. paskelbtas rašinys „Posovietiniai paradoksai: istorikai prieš Tautos istorinę atmintį“, kuriame duodamas atkirtis istorikams, kurie ešą priešinasi „Tautos istorinei atminčiai“. Anot jo, „projekto kritikai bijo ne tariamai įstatymo kuriamo istorinės tiesos monopolio, o jog patys praras savo kuriamą tiesos monopolį“. V. Sinica siūlė kritikams nusiraminti, ir jo žodžiais tariant, „aiškiai skirti dvi iš tiesų atskiras sritis – istoriją kaip mokslą ir istorijos politiką“, pridurdamas, kad Lietuvoje niekas nesikėsina kontroliuoti akademinų diskusijų ir cenzūruoti jų turinio. Tačiau į diskusiją įsitraukęs kolega dr. Dangiras Mačiulis (Dangiras Mačiulis, *Sakmė apie istorikų klastą*, <http://kultura.lyras.lt/istorija/sakme-apie-istoriku-klasta.htm>, 2014 m. sausio 9 d. 12:36) jį tuoj pat perklausė: „Jūs tikite, jog visi politikai apie tai nesvajuoja?“ Ir tuoj pat atsakė, pasiremdamas savo patirtimi: „Aš – taip pat netikiu. Papasakosiu tik vieną epizodą – kaip prieš kelias savaites Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto posėdžio metu buvau pamokyta istorijos. V. Sinicos idėjiniams bičiuliams – Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcijai – atstovaujančius Seimo narius labai suerzino tai, jog po 1926 m. gruodžio 17 d. valstybės perversmo įsitvirtinusių politinį režimą pavadinau autoritariniu. Mažo to, buvau apkaltintas politikavimu – suprask, šmeižiu šaunų vyrą Antaną Smetoną. Seimo narių nesuglumino net priminimas, jog „demokratiniais A. Smetonos laikais“ jie nebūtų galėję susirinkti į Seimą. Juokingiausia tai, jog nuo A. Smetonos „demokratijos“ bene daugiausiai kentėjo būtent Krikščionių demokratų partija, kuri buvo nuvyta į politinį palovį. Išties turime problemų su praeities prisiminimais... Tai net panašu į kolektyvinį amnezijos priepuolį, bet nereikia čia kaltės versti „seneliui Alzheimeriui“ <...>. Čia mano komentaras yra toks: tik dėl demokratijos tokios politikų pamokėlės kol kas nevirsta privalomomis direktyvomis. O kaip Seimo nariai pasiūlytų pavadinti smetoniškąjį autoritarizmą – gal pasinaudoti politologiniu Rytų kaimyno „atradimu“ – „suverenia demo-

Iš esmės šioje diskusijoje yra iškelta klausimų, į kuriuos bando-
ma atsakyti jau dabar, t. y. naudojant viešąjį diskursą, kuriame kertasi
abiejų vizijų šalininkų nuomonės; kita vertus, kai kurie iš šių klausimų
formuluoja užduotis akademiniam tyrimams, kurių rezultatų galima
tikėtis tolimesnėje perspektyvoje:

Kiek istorijos mokslas turi tarnauti valstybės tikslams?

Ar lietuvių istoriografija bijo valstybės?

Ar galimas neutralus istorijos mokslas?

Koks turėtų būti istorijos ir politikos santykis?

Ar reikalinga valstybinė istorijos politika?

Koks turėtų būti valstybės ir istorijos mokslo santykis?

Kaip ir koku mastu istorija gali kurti Lietuvos visuomenės kolek-
tyvinę atmintį?

Kokia istoriko misija Europos Sąjungoje?

Kokie iššūkiai šių dienų istorikui Europos integracijos ir apskritai
globalizacijos procesų kontekste?

Taigi į tokius klausimus iš karto neatsakysi, bet diskusijų lauką jie
apibrėžia. Tad šio leidinio įžangos žodyje formuluoju savo tezes, ku-
rios, be abejo, yra diskusinės, tikėdamasis, kad jos gali būti svarstomos
ar į jas gali būti atsiliepta ateityje specialiais straipsniais ir „Parlamentų
studijų“ leidinyje. Ypač tęsiant Istorinės atminties įstatymo projekto

kratija“? Prisipažinsiu, kad aš, kaip ir mano kolegos, nelabai supratau, ką V. Sinica
turėjo galvoje rašydamas, jog „projekto priešininkai jau dabar *de facto* kuria tokį
neformalios cenzūros mechanizmą, akademinės įtakos svertais nuosekliai margina-
lizuojami ir stumdami iš rimtomis istorikų „*mainstream*“ u“ laikomų diskusijų lauko
visus jiems nepriimtinus istorijos naratyvus“. Apie ką čia? Gal apie tai, kad „istorikų
klanas“ į Česlovo Gedgaudo, Charles'o L. T. Pichel'io, Jūratos Reginos Statkutės de
Rosales „mokslinius atradimus“ žvelgia su atlaidžia šypsena (atlaidžiai, nes autoriai
kūrė kupini tauriausiu intencijų – žadindami lietuvių savivertę)? Tačiau, parafrazuojant
D. Mačiulio žodžius, nenorėčiau, jog *Tautos istorinės atminties taryboje* sėdėtų
žmonės, kurie „alpsta iš laimės skaitydami knygas, panašias į „Europos šaknys ir
mes, lietuviai“ ir kovodami su tariamais priešais už tautos istorinės atminties tyrumą,
pseudoistorinių opusų autoriams dalija garbės daktarų regalias“.

svarstymus Lietuvos Respublikos Seime. Galbūt į šias tezes atslieps ir kas nors iš Lietuvos istorikų grupės, išplatinusios viešą kreipimąsi, raginantį nebeatidėlioti šio įstatymo priėmimo ir jį patvirtinti balandžio 7 d. svarstyme⁸.

1) Istorinio ir politinio veiksnių sąveikos problema, rūpinantis lietuviškos tapatybės išsaugojimu globaliame pasaulyje, neišvengiama, tačiau ją sprendžiant reikia stengtis, kad ji nevirstų *lietuviškos visuomenės* destruktiniu veiksniu, kuris provokuotų etninį, rasinį, pasaulėžiūrinį ir ideologinį jos susipriešinimą;

2) sprendžiant, aiškinantis istorinio ir politinio veiksnių sąveikos problemas būtina laikytis nuostatos, jog persvarstant tautinį tapatumą globalizacijos sąlygomis neracionalu jį sieti vien su etnolingvistiniu kompleksu (kalba, skaitymas, rašymas, dainavimas ir pan.). Ne mažiau, o galbūt net labiau svarbu, kad formuotųsi bendros atminties bendruomenė. Kiekvienas jos narys gali turėti ne tik skirtingą tos atminties kiekį, bet ir savitą jos interpretaciją;

3) bendrumo jausmą tarpusavyje, su išvykusiais ir atvykusiais į Lietuvą puoselėti galima pagarba grįsta vieša diskusija, bendradarbiavimu;

4) reikia turėti galvoje ir tai, jog demokratinėje visuomenėje nėra ir negali būti vienos, visiems privalomos monolitiškos atminties kultūros, o gyvuoja įvairių atminčių (pirmiausia, skirtingų visuomenės grupių, skirtingų kartų, skirtingų kultūrų) polilogas. Specialus, teisinėmis priemonėmis (specialiu įstatymu) reguliuojamas atminties kultūros vyksmas tokiam polilogui nesukuria palankių sąlygų, o, sakyčiau, net jį komplikuoja.

Vilnius, 2015 m. gegužės 6 d.

⁸ Grupė istorikų ragina priimti istorinės atminties įstatymą. 2015-03-31. Prieiga per internetą: www.lzinios.lt.

Lietuvos Respublikos
Konstitucijos projekto rengimo grupės posėdžio,
įvykusio 1990 m. lapkričio 26 d.

Protokolas Nr. 1

Posėdžiui vadovauja: Grupės vadovas, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas V.Landsbergis

Dalyviai: J.Bulavas, A.Dzegoraitis, J.Galginaitis, P.Kūris, K.Lapinskas, Z.Nemavičius, V.Pakalniškis, A.Paulauskas, J.Prapiestis, Č.Stankevičius, G.Šerkšnys.

Nedalyviai: V.Ketkus, S.Stačiokas, J.Žilya.

Į posėdį pakviesti: Lauri Veimen - Harvardo universiteto mokslinė bendradarbiė, V.Sinkevičius - Juridinio skyriaus vedėjas pavaduotojas.

Svarstyta: I. Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos svarbiausių nuostatų.

II. Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos projekto rengimo grupės darbo tvarkos.

I. Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos svarbiausių nuostatų

Kalbėjo: V.Landsbergis, Č.Stankevičius, J.Bulavas, P.Kūris, A.Dzegoraitis, G.Šerkšnys, Z.Nemavičius.

Nutarta: 1. Konstitucija turi įtvirtinti demokratinę, teisingą valstybę, garantuoti plačias žmogaus ir piliečio teise stiprinti Lietuvos valstybės tradicijas, jos tęstinumą ir perimamumą.

2. Sudaryti du pogrupius (vadovai - P.Kūris ir A.Dzegoraitis), kurie turi iki š.m. gruodžio 3 d. pateikti konkrečius pasiūlymus dėl Konstitucijos projekto svarbiausių nuostatų.

II. Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos projekto rengimo grupės darbo tvarkos

Kalbėjo: V.Landsbergis, P.Kūris, A.Dzegoraitis.

Nutarta: 1. Grupės posėdžius rengti kiekvieną pirmadienį 18 val.

2. Grupės posėdžių sekretoriumi paskirti V.Sinkevičių, pavadinti jam rašyti posėdžių protokolus.

Grupės vadovas, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas

V. Landsbergis

Prieš 25 metus įvyko pirmasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos projekto rengimo grupės posėdis (1990-11-26), kuriam vadovavo Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Pirmininkas Vytautas Landsbergis, dalyvavo grupės nariai Juozas Bulavas, Algimantas Dzegoraitis, Juozas Galginaitis, Pranas Kūris, Kęstutis Lapinskas, Zenonas Namavičius, Vytautas Pakalniškis, Artūras Paulauskas, Jonas Prapiestis, Česlovas Vytautas Stankevičius, Gediminas Šerkšnys. Nutarta: „Konstitucija turi įtvirtinti demokratinę, teisingą valstybę, garantuoti plačias žmogaus ir piliečio teises, atspindėti Lietuvos valstybės tradicijas, jos tęstinumą ir perimamumą.“ Sutarta posėdžiui kiekvieną pirmadienį. *Kopija – iš Andriaus Vaišnio asm. archyvo.*